

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ
БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ
ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Київ, 2010

УДК 026:37](477-25):004
ББК 78.30(4Укр)
С 83

Рекомендовано до друку вченою радою

Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

(Протокол № 12 від 09.12.10)

Укладачі	<i>Артемюв Ю. І., канд. техн. наук, старш. наук. співроб. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського</i> <i>Рогова П. І., канд. іст. наук, старш. наук. співроб., директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського</i> <i>Вараксіна Н. В., зав. відділу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського</i>
Науковий редактор	<i>Рогова П. І., канд. іст. наук, старш. наук. співроб., директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського</i>
Літ. редактор	<i>Білоцерківець І. П., мол. наук. співроб. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського</i>
Рецензент	<i>Воскобойнікова-Гузєва О. В., канд. іст. наук, старш. наук. співроб., провід. наук. співробітник Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського</i>

Стратегія розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського / уклад. Ю. І. Артемюв, П. І. Рогова, Н. В. Вараксіна ; наук. ред. П. І. Рогова ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2010. – 26 с.

УДК 026:37](477-25):004
ББК 78.30(4Укр)

Зміст

1. Вступ.....	4
2. Сучасний стан бібліотечно-інформаційного ресурсу для забезпечення науково-педагогічної діяльності в Україні і світі.....	10
3. Мета та пріоритетні напрями стратегічного розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.....	18
4. Шляхи стратегічного розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.....	19
5. Очікувані результати.....	22
Додаток. План упровадження Стратегії у практику діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського і мережі освітянської бібліотек МОНмолодьспорту України та НАПН України.....	24

1. Вступ

Потреба визначення стратегії розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) обумовлена подальшими планами щодо підвищення ролі даної бібліотеки у науково-інформаційному забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняної педагогічної науки, системи освіти в цілому, науково-дослідної діяльності Національної академії педагогічних наук України (НАПН України) в умовах становлення суспільства знань. Суттєвим є те, що місце і роль бібліотечно-інформаційних процесів у науково-педагогічній діяльності в Україні сьогодні не є остаточно визначеними. Тому не викликає сумнівів **актуальність** визначення стратегії розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як всеукраїнського галузевого книгосховища, всеукраїнського галузевого інформаційного центру з питань загального та галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, координаційного та науково-методичного центру мережі освітянських бібліотек МОНмолодьспорту України та НАПН України.

Бібліотеки за всіх часів були і нині залишаються основними сховищами фундаментальних знань. Особлива роль у накопиченні, збереженні та відображенні цих знань належить галузевим науковим книгозбірням. У зв'язку з тим, що характерними рисами постіндустріального суспільства є зростання кількості наукових публікацій, постійне оновлення наукових знань, що створюються зусиллями теоретиків та практиків усього світу, змінюється і характер наукової діяльності. Поруч із дисциплінарними дослідженнями на авансцену все частіше виходять міждисциплінарні й проблемно орієнтовані форми дослідницької діяльності. Такий стан особливо характерний для освітянської галузі, адже педагогіка й освіта лежать в основі усіх знань – гуманітарних, природничих чи технічних. Не маючи можливості отримати у володіння всі публікації, що цікавлять їхніх користувачів, наукові

бібліотеки як розвинених країн світу, так і України від ідеї «володіння документом» переходять до ідеї «доступу до джерел інформації». Це пов'язано, по-перше, із тим, що фінансування бібліотек щодо надходжень нових документів до їхніх фондів є недостатнім і несистемним. З усіх книгозбірень освітянської галузі України лише ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського отримує обов'язковий безоплатний примірник галузевих документів, формуючи завдяки цьому на своїй базі повноцінний всеукраїнський галузевий інформаційний ресурс (ВГІР). По друге, у державі різко збільшилася кількість видавців. Нині будь-які університети чи громадські організації самі прагнуть видавати власні матеріали. Зросла кількість індивідуальних авторів, котрі шляхом публікацій за власний кошт рекламують і просувають свої наукові розробки. Тому наукові бібліотеки, ретельно виконуючи свою кумулятивну функцію, змушені усе більше зусиль докладати до відстеження видавців і виданих ними документів. По-третє, у світі з'явилася величезна кількість комерційних фірм, які спеціалізуються на накопиченні, систематизації й поширенні публікацій в електронному форматі. Вони, як правило, надають доступ до власних ресурсів на підставі платних ліцензій.

Необхідно зауважити, що при формуванні ВГІР на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як основи системи інформаційного забезпечення освітян України враховується, що структура знань у педагогіці й освіті докорінно відрізняється від структури знань у медицині, агропромисловості тощо. На жаль, це не знайшло належного відображення у бібліотекознавчій науці. Усе вищезазначене спонукало ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як наукову установу де-юре та головний науково-методичний і координаційний центр мережі освітянських бібліотек МОНмолодьспорту України та НАПН України розпочати проведення низки науково-дослідних й пошукових робіт, спрямованих на розроблення та практичне втілення теоретичних, організаційних і методичних засад щодо

повноцінного інформаційного забезпечення фахових потреб освітян. Завдяки цьому отримано такі результати:

1. Окреслено місце і роль науково-педагогічної бібліотеки в умовах інформатизації освіти та побудови суспільства знань.

2. Визначено сутність і зміст бібліотечно-інформаційного ресурсу за нинішніх умов розвитку суспільства знань.

3. Доведено, що існуюче за сучасних умов забезпечення рівного доступу до інформації для всіх учасників освітнього процесу, незалежно від їхнього статусу та місцезнаходження, можливе лише шляхом створення повноцінного інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГІР).

З огляду на це необхідно підкреслити, що донедавна не було визначено провідної ролі галузевих наукових бібліотек, а саме освітянських, у даних процесах. Відомо, що головним завданням книгозбірень є задоволення інформаційних потреб користувачів. Не заперечуючи цю думку, варто однак зауважити, що вона не повністю відповідає тим викликам, які сьогодні висуває перед науковими бібліотеками. Така точка зору частково може бути прийнята бібліотеками, в яких переважає гедоністична складова, куди користувач приходить для того, щоб отримати насолоду від спілкування із книгою. Зовсім інше завдання у наукових бібліотек, зокрема спеціальних, у яких задіяна насамперед когнітивна складова, завдяки чому книгозбірня бере чи зобов'язана брати участь в інформаційному забезпеченні фахової, наукової або науково-технічної діяльності, освіти й культури громадян. У зв'язку з цим дані бібліотеки мають ретельно виконувати свої функції в контексті розвитку інформаційного суспільства, формуючи та надаючи доступ до відповідних ресурсів.

Необхідно підкреслити, що в умовах розбудови суспільства знань завданням галузевих наукових бібліотек загальнодержавного та національного рівня є адекватне відображення системи знань тієї галузі, для інформаційного забезпечення потреб якої вони призначені.

Зважаючи на те, що сутність і зміст ряду базових понять у бібліотечній діяльності, зокрема тих, що стосуються бібліотечно-інформаційного ресурсу, сьогодні не є остаточно визначеними або не завжди відповідають рівню наукового знання, нами обґрунтовано деякі з них, які застосовуються у даному документі і є важливими для розуміння стратегії розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Зокрема, прийнято такі визначення:

Бібліотечний документ – матеріальний носій будь-якого походження, що містить корисну інформацію, належить бібліотеці, зареєстрований у відповідних бібліотечних документах, зберігається у її фонді і надається користувачам бібліотеки.

Як свідчить практика, користувачу в бібліотеці все частіше надають не тільки документ, яким володіє книгозбірня, а й доступ до джерел потрібної йому інформації. Робота з джерелами інформації, зокрема видавничими, колективних та індивідуальних авторів, не є новою для бібліотек. Та донедавна вона залишалася другорядною. За сучасних умов розвитку суспільства знань стратегічною перспективою книгозбірень є посилення уваги до пошуку й залучення джерел інформації різних видів. Об'єктивна реальність вимагає розширеного і поглибленого виконання бібліотекою своїх родових функцій, зокрема переходу від політики «володіння документом» до політики «доступу до джерел інформації». У зв'язку з цим ми пропонуємо замість поняття «бібліотечний фонд» застосовувати термін «бібліотечно-інформаційний ресурс». Він виник значною мірою у результаті застосування в бібліотеках інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), завдяки яким книгозбірні отримують доступ до нових численних і потужних джерел¹ інформації.

Отже, зважаючи на вищезазначене, ми пропонуємо власне тлумачення терміна:

---

¹Ресурс від *resource* (фр.) – джерело, запас.

Бібліотечно-інформаційний ресурс – це сукупність упорядкованої документованої інформації, що зберігається у бібліотеках, і призначена для задоволення інформаційних (науково-дослідних, освітніх та культурних) потреб користувачів, включаючи бібліотечні фонди, засоби інформаційно-комунікаційних технологій для їх опрацювання, зберігання і користування та інформаційні послуги, які на певних умовах надаються користувачам бібліотеки.

До складу сучасного бібліотечно-інформаційного ресурсу бібліотеки, на нашу думку, мають входити:

1. Власний фонд документів на традиційних носіях.
2. Власна електронна бібліотека, депозитарій тощо.
3. Масив метаданих (бібліографічних, реферативних, прогностичних).

4. Віддалені ресурси (електронні бібліотеки, журнали, каталоги посилань на сайти з новинами, з бібліографічною, реферативною інформацією, повнотекстові бази даних, он-лайн словники, довідники та енциклопедії тощо, доступ до яких бібліотека має на комерційних або інших засадах.

5. Власні або залучені інформаційні послуги.

З функціональної точки зору, бібліотечно-інформаційні ресурси поділяються на дані і метадані (бібліографічні, реферативні бази даних).

З точки зору власності, бібліотечно-інформаційні ресурси поділяються на ті, що є у бібліотеці, і ті, що у бібліотеці відсутні. В останньому випадку інформація може бути отримана за допомогою міжбібліотечного, міжнародного міжбібліотечного абонементу та електронної доставки документів (МБА, ММБА та ЕДД) у вигляді документа або шляхом використання коду доступу до інформаційних ресурсів спеціалізованих баз даних.

Тривалий час бібліотеки вважали документ основним і майже єдиним предметом своєї діяльності. Виклики інформаційного суспільства і

можливості сучасних інформаційно-комунікаційних технології (ІКТ) дають змогу бібліотекам робити вибір між «володінням» інформацією та «доступом» до неї . У результаті власний бібліотечний фонд стає лише однією зі складових бібліотечно-інформаційного ресурсу. Отже, аналіз уявлень про зміст поняття "ресурси" дає змогу охарактеризувати бібліотечно-інформаційний ресурс як об'єкт, що складається з багатьох взаємозалежних елементів, які мають складну внутрішню структуру й організацію.

Суттєвим є те, що суспільство знань потребує дієвих механізмів знаходження потрібної інформації у наявних документах, її систематизації і інтегрування. Тому виклики сучасності породили таку сутність, як комерційні інформаційні агенції, що надають доступ до створених ними баз даних (БД). Бібліотеки все частіше долучаються до використання цих БД. На жаль, більшість із цих агенцій не мають такого багатовікового досвіду у сфері систематизації та збереження інформації, як бібліотеки. Як наслідок, якість баз даних і знань, що ними пропонуються, не завжди відповідає потребам суспільства. Тому деякі книгозбірні самі почали долучатися до створення таких баз даних і надання доступу до них на корпоративних, комерційних та інших засадах. Поширюється створення бібліотеками корпоративних електронних каталогів, розписів баз даних статей з періодичних видань та видань, що продовжуються, тощо. Важливим напрямом є оцифрування раритетних видань, що забезпечує доступ до них для широкого кола користувачів, зокрема віддалених. Усе це стає складовими сучасного бібліотечно-інформаційного ресурсу.

2. Сучасний стан бібліотечно-інформаційного ресурсу для забезпечення науково-педагогічної діяльності в Україні і світі

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського володіє потужним бібліотечно-інформаційним ресурсом, головною складовою якого є власний документний фонд, який на **01.01.11** р. становить понад **567** тис. одиниць зберігання на традиційних та електронних носіях інформації (хронологічні рамки XVIII – XXI ст.).

За видовим складом структура фонду бібліотеки охоплює 75 % книг, ≈ 2 % брошур, 0,3 % дисертацій, 2,5 % авторефератів дисертацій та ≈ 21 % фахових періодичних видань. Ядро фонду бібліотеки становлять документи з питань теорії, історії педагогіки, психології, освіти, організації управління та методики навчально-виховного процесу. Розподіл документів за тематикою та галузями знань свідчить, що видання з педагогічних наук становлять ≈ 50 % від загальної кількості фонду, по 10 % документів суспільної тематики, мовознавства та літературознавства, природничих та прикладних наук, $\approx 3,5$ % документів з бібліотекознавства та бібліографознавства. Документи інших галузей сумарно становлять ≈ 27 % фонду.

За цільовим призначенням фонд бібліотеки розподіляється так: 30 % – наукова література, 22 % – навчальні та навчально-методичні документи, зокрема для ЗНЗ – 11 %, для ВНЗ III–IV р. а. – 8 %, для ВНЗ I–II р.а. – 3 %. Довідкові видання становлять 3 % від загальної кількості фонду, інші типи видань – 45 %. У фонді зберігаються енциклопедії, довідники, словники, монографії, підручники та посібники, навчально-методичні матеріали, результати наукових досліджень з актуальних педагогічних і психологічних питань. Широко представлено також праці із суміжних галузей знань – філософії, історії, мовознавства та літературознавства,

художня література тощо. Щорічні надходження до бібліотечного фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – близько **11** тис. документів.

У документному фонді виокремлено такі підфонди:

- фонд В. О. Сухомлинського;
- педагогіка;
- психологія;
- дисертації;
- автореферати дисертацій;
- шкільні підручники з 1748 р.;
- періодичні видання з 1807 р.;
- документи іноземними мовами, з них 50% – із психолого-педагогічних питань;
- бібліотекознавство, бібліографознавство та книгознавство.

Окрасою документного фонду бібліотеки є колекція видань, а саме: твори, матеріали про життя й діяльність В. О. Сухомлинського, видані українською та 50-ма мовами світу, відео- і фотодокументи, які були зібрані після смерті видатного педагога його родиною і впродовж 2002–2003 рр. передані до ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Важливою складовою фонду також є різні види документів, що створюються науковцями бібліотеки, серед яких:

- вторинні документи для інформаційного забезпечення фахових потреб освітян України та навчально-виховного процесу в закладах освіти, наукових досліджень установ НАПН України в електронній та традиційній формі;
- реферативна інформація з питань педагогіки та освіти;
- бібліографічна продукція різних видів (науково-допоміжна, рекомендаційна, біобібліографічна продукція), фактографічна база даних з актуальних питань педагогіки та освіти;

– документи для удосконалення роботи ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та мережі освітянських бібліотек МОНмолодьспорту України та НАПН України:

а) концепції;

б) наукові праці, монографії;

в) організаційно-управлінські, інструктивні та науково-методичні документи для ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та мережі освітянських бібліотек МОНмолодьспорту України та НАПН України;

Упродовж останніх років бібліотека здійснює оцифрування власних фондів, зокрема рідкісних і цінних видань XVIII – поч. XX ст. На 01.01.11 створена повнотекстова база документів з психолого-педагогічних питань, доступ до яких користувачам надається у локальній мережі бібліотеки. У ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з 2008 р. і сьогодні на корпоративних засадах створюється реферативна база даних з актуальних психолого-педагогічних питань, що розміщується на порталі книгозбірні, а також формується сегмент галузевої реферативної інформації у загальнодержавній реферативній базі даних «Україніка наукова». Потужним джерелом інформації для віддалених користувачів бібліотеки є її веб-портал, через який надається доступ до електронного каталогу, галузевої реферативної інформації, аналітичної, бібліографічної, повнотекстової продукції бібліотеки, зокрема праць В. О. Сухомлинського тощо. За допомогою навігатора, який розміщується на порталі й містить понад 300 лінків, забезпечується доступ до сайтів освітянської тематики.

Сучасний стан бібліотечно-інформаційного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики в Україні визначається сукупним бібліотечно-інформаційним ресурсом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотек мережі, зокрема двох регіональних науково-педагогічних бібліотек – Миколаївської та Львівської, бібліотек наукових установ НАПН України, обласних та міських інститутів післядипломної педагогічної освіти, вищих навчальних закладів II–IV р. а. педагогічного та інженерно-

педагогічного профілю, шкільних, який становить понад **341** млн примірників. Більшість наукових установ в системі НАПН України мають власні бібліотеки. Їхній сукупний бібліотечний фонд становить **250** тис. примірників. Потужним ресурсом в Україні володіють регіональні науково-педагогічні бібліотеки. Сукупний фонд Львівської обласної науково-педагогічної бібліотеки та Миколаївської науково-педагогічної бібліотеки становить близько **529** тис. примірників. Сукупний бібліотечний фонд обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти налічує понад **800** тис. примірників. Найбільшим потужним бібліотечним фондом серед бібліотек мережі володіють книгозбірні вищих навчальних закладів педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, загальна кількість фонду яких становить **22** млн примірника.

Водночас дослідження стану бібліотечно-інформаційного забезпечення науково-педагогічної діяльності в Україні, здійснене ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, свідчить, що у фондах більшості провідних освітянських бібліотек на **01.01.2011** р.:

1. Фонд недостатньо оновлюється, застаріває, характеризується порівняно невисоким відсотком фахових наукових видань, із них періодичних видань – **11%**, книг та брошур – **76%**.

2. Взагалі відсутні передплачувані періодичні видання іноземними мовами зарубіжних видавництв з питань педагогіки та психології, лише 14 книгозбірень мають у своїй фондах іноземні періодичні видання.

3. Невеликий відсоток **1,4%** (**28,2** тис. прим.) документів на електронних носіях, на заваді використання яких – неналежне фінансування бібліотек, засобів комп'ютеризації, а також відсутність відповідної комп'ютерної підготовки у бібліотекарів.

4. Не отримує поширення створення електронних копій актуальних, цінних та рідкісних документів.

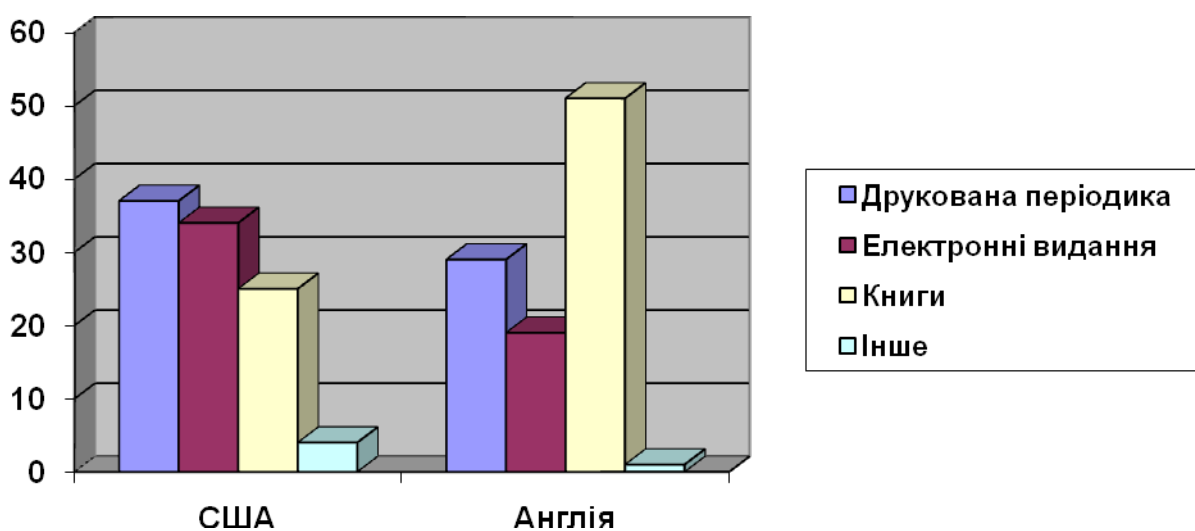
5. Практично відсутні бібліографічні, реферативні, повнотекстові бази даних, он-лайн продукти, доступ до яких надається на комерційних засадах.

6. Повільно розвиваються корпоративні утворення, МБА, ЕДД, неефективно працюють обмінно-резервні фонди.

7. Не отримують належного розвитку і мають низький рейтинг бібліотечні сайти і портали освітянських бібліотек.

8. Відсутнє єдине вікно доступу до освітніх ресурсів в Інтернеті.

Натомість бібліотеки освітянських закладів розвинених країн Європи і США стратегію власного розвитку вбачають у всемірному нарощуванні електронних ресурсів. Про це свідчать дослідження структури бюджету комплектування, що були зроблені останнім часом рядом провідних наукових установ. Для прикладу на рис. 1 представлено структури бюджетів комплектування академічних бібліотек США та Великої Британії у відсотках, які наведені у Academic Business Library Directors' Group, US².

Рис. 1. Структура бюджету комплектування академічних (університетських) бібліотек США та Великої Британії

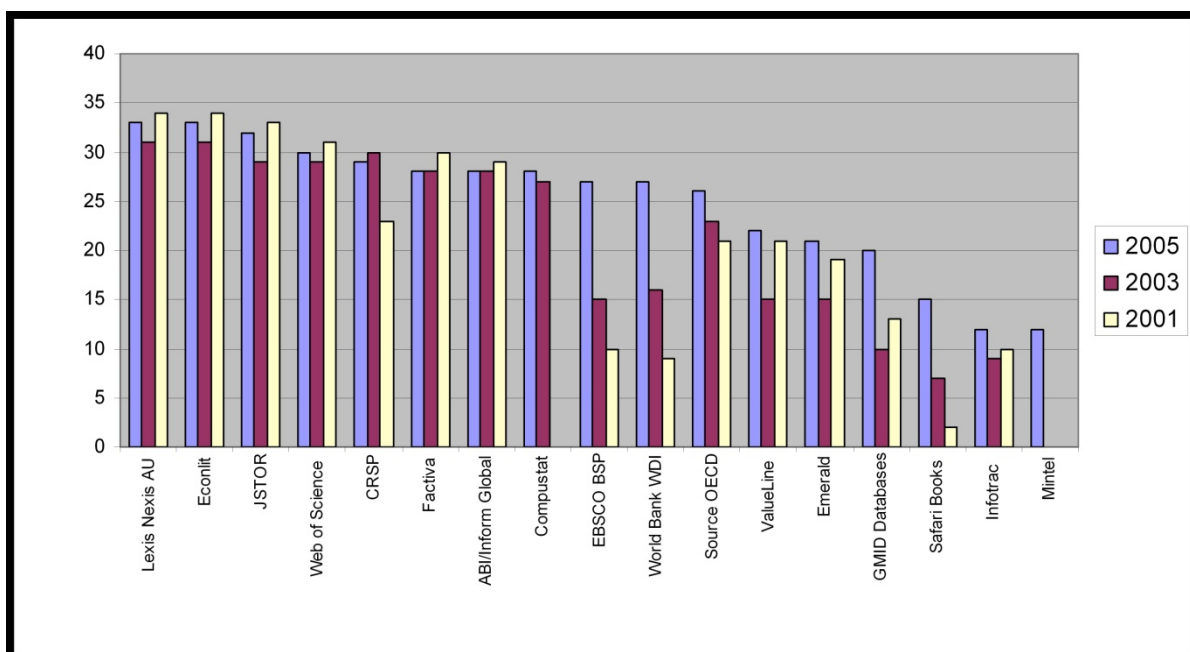
Звертає на себе увагу значний відсоток витрат на придбання електронних інформаційних ресурсів. Загалом за останні п'ять років придбання електронних ресурсів збільшилися на 400%. Дослідження

²www.abld.org/statistics/2009OFMS

свідчать, що великі університетські бібліотеки США сьогодні пропонують студентам, викладачам і науковцям до **25 000** електронних періодичних видань у ліцензійних базах даних і до **200 000** електронних книг в електронних бібліотеках.

Таке становлення пояснюється, по-перше, тим, що у розвинених країнах Європи і США з'явилося нове покоління читачів, яке надає перевагу електронним виданням, а не паперовими. І, по-друге, тим, що бібліотеки усвідомлюють свою місію – забезпечення рівного доступу до якісної освіти шляхом вільного доступу до інформації навчального й наукового характеру, незалежно від статусу та місцезнаходження користувача.

На рис. 2 подано перелік найпоширеніших електронних ресурсів, що їх передплачують академічні бібліотеки США та Англії, і відображено динаміку зростання темпів передплати за роками (дані Library and Information Statistics Unit, UK³).

Рис. 2. Кількість бібліотек, що передплачують зазначені електронні ресурси (за роками)

³<http://www.dlib.org/dlib/july11/statistic2009/07gerolimos.html>

Нарощування електронних ресурсів у бібліотеках дає змогу створювати унікальні колекції з раніше розрізнених документів та виявляти раніше невідомі колекції в різних сховищах шляхом створення корпоративних баз бібліографічних даних.

Варто виокремити ще один стратегічний напрям діяльності академічних книгозбірень розвинених країн світу – перехід від залучення ліцензійних бібліографічних та повнотекстових баз даних до формування широкомасштабних електронних бібліотек. Наповненню таких бібліотек сьогодні заважають проблеми юридичного характеру. Тому, як перший крок у цьому напрямі, бібліотеки вдаються до створення електронних колекцій та репозитаріїв вузькоспеціалізованого призначення. Такі утворення враховують різноманітні аспекти інформаційних потреб користувачів – від тематики, хронології, виду видань до лінгвістичних пріоритетів.

Водночас світова практика свідчить, що одним із пріоритетних завдань бібліотек на сучасному етапі стає не політика накопичення фондів, тобто, як уже зазначалося, «політика володіння», політика нарощування власних ресурсів, а «політика доступу», яка забезпечується шляхом розвитку корпоративних зв'язків між книгозбірнями й надання доступу до бібліографічних, реферативних і, що особливо важливо, повнотекстових баз даних на комерційних та інших засадах. Однак, у зв'язку із переходом до суспільства знань, перед бібліотеками постає нове завдання: необхідно відобразити якщо не всю безліч знань у тій чи іншій науковій галузі, то хоча б їхню структуру. Грандіозність й безпрецедентність цього завдання важко переоцінити. Вважаємо, що тільки галузеві наукові бібліотеки спроможні і повинні його вирішити. Адже вони володіють значними інформаційними ресурсами на паперових носіях та в електронній версії і мають багатовіковий досвід аналітико-синтетичної обробки цих ресурсів, на відміну від творців електронних бібліотек, чисельність яких бурхливо росте в Інтернеті. Наукові бібліотеки мають взятися за вирішення цього завдання ще й тому, що тільки

вони здатні забезпечити своїм користувачам доступ до фундаментальних знань.

Одним з ефективних способів відображення структури знань у певній науковій галузі є створення зведеного галузевого каталогу. Спроби створення зведеного каталогу, що відображає весь репертуар наукових знань у даній галузі, робилися неодноразово ще до використання в бібліотеках ІКТ. Але, зважаючи на складність завдання, успіху досягнуто так і не було. З появою ІКТ бібліотечні практики пішли шляхом створення корпоративних електронних каталогів, не ставлячи перед собою мету відобразити повний репертуар видань, а лише прагнучи інформувати потенційних користувачів про наявні документи. Фахівці ж різних комерційних інформаційних центрів обрали шлях створення вузькоспеціалізованих бібліографічних баз даних. Електронні бібліотеки, які створюються безліч в Інтернеті, орієнтовані на надання повнотекстових документів. Обмежені у своїй діяльності внаслідок юридичних норм, вони, природно, не здатні адекватно відображати стан наукових знань в галузях.

3. Мета та пріоритетні напрями стратегічного розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Мета стратегічного розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – досягти світового рівня бібліотечно-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку педагогічної науки, національної системи освіти загалом й науково-дослідної діяльності інститутів НАПН України зокрема в умовах становлення суспільства знань.

Пріоритетні напрями стратегічного розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського:

1. Створення умов для максимально повного та адекватного відображення структури знань у сфері педагогічної науки України і світу на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

2. Формування інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу з педагогіки й споріднених наук на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

3. Забезпечення вільного доступу до інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу.

4. Шляхи стратегічного розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Бурхливий розвиток бібліотечних електронних ресурсів у сфері освіти поставив ряд нових серйозних питань, над вирішенням яких працюють численні академічні бібліотеки, дослідницькі центри, незалежні й комерційні організації. В основу стратегічного розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотек мережі покладено такі основні шляхи:

- застосування сучасних й ефективних систем оптимізації та збереження наявних фондів бібліотеки;
- підвищення ефективності пошукових можливостей електронного каталогу з урахуванням специфіки й інтересів освітянської спільноти за допомогою додаткової інформації до традиційних коротких бібліографічних описів видань у форматі MARC;
- упровадження нових стандартів для електронних бібліографічних записів і документів, у тому числі перехід від тих, що застарівають (формати MARC, DC) до стандарту XML, який полегшує обмін бібліографічними даними між бібліотеками, забезпечує умови для розвитку систем контекстного пошуку;
- створення електронних копій видань, зокрема цінних, рідкісних та тих, що активно використовуються користувачами бібліотеки;
- створення цільових електронних колекцій, зважаючи на специфіку й інтереси освітянської спільноти;
- створення репозитарію наукових праць НАПН України з питань педагогіки, психології та освіти;
- створення галузевої наукової електронної бібліотеки.

Додаткові джерела бібліотечно-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку педагогічної науки, національної системи освіти

загалом й науково-дослідної діяльності інститутів НАПН України зокрема набуватиметься шляхом:

- отримання доступу до галузевих бібліографічних, реферативних та повнотекстових фахових баз даних на платній та безоплатній основі;
- інтеграції інформаційних ресурсів з питань педагогіки, психології та освіти;
- запровадження електронної доставки документів та обміну документами на електронних носіях із профільними бібліотеками України і світу;
- замовлення документів віддаленими користувачами через електронний каталог бібліотеки;
- налагодження зв'язків із зарубіжними бібліотеками з метою запровадження міжнародного міжбібліотечного абонементу (ММБА) психолого-педагогічної тематики;
- створення корпоративного проблемно орієнтованого електронного каталогу з науково-педагогічними, відомчими та університетськими бібліотеками України і світу;
- проведення бібліометричних та наукометричних досліджень на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Надання рівного доступу до інтегрованих бібліотечно-інформаційних ресурсів користувачам, незалежно від їхнього місцезнаходження, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського реалізуватиме шляхом:

- удосконалення та оптимізації порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, зокрема, через оприлюднення його основних матеріалів українською, англійською та російською мовами, розширення спектру послуг;
- підвищення рейтингу порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у пошукових системах та соціальних мережах;
- розміщення фахових електронних повнотекстових матеріалів на порталі;

- упровадження системи цілодобових бібліотечних та довідково-бібліографічних послуг, зокрема віртуальної довідки бібліотеки;
- подальший розвиток обслуговування користувачів у режимі дистанційного доступу до повнотекстових документів на порталі;
- створення єдиного вікна доступу до освітніх ресурсів на основі порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

5. Очікувані результати

У сучасному суспільстві – суспільстві знань – важливим є розуміння того, що у світі об’єктивно існує певне галузеве інформаційне середовище, яке створюється науковцями і практиками в галузі педагогічної науки, освіти і практики цілого світу і яке динамічно змінюється під впливом цивілізаційних та інших чинників. На жаль у бібліотечній сфері України це інформаційне середовище відображується фрагментарно, не встигаючи відтворити динаміку парадигматичних та повсякденних його змін. Як наслідок, перед ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як всеукраїнським галузевим науково-інформаційним центром з питань педагогіки, психології та освіти виникають такі проблеми:

- адекватного відображення вищезазначеного інформаційного середовища з урахуванням як ретроспективи, так і перспективи наукової думки у сфері педагогіки й освіти;
- забезпечення вільного і рівного доступу до цього середовища для широкого кола користувачів.

У результаті втілення в практику даної Стратегії очікується створення системи, яка забезпечить:

- адекватне відображення інформаційного середовища, зокрема сфери педагогіки й освіти в Україні й світі;
- вільний і рівний доступ користувачів освітянської галузі України до цього середовища.

Здійснення зазначеного можливо за таких умов:

- повноцінне формування власного документного фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;
- створення спеціалізованих електронних колекцій документів та репозитарію наукових праць співробітників інститутів НАПН України;
- упровадження електронної доставки документів;

- розроблення концептуальних засад створення галузевої наукової електронної бібліотеки на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;
- набуття додаткових джерел бібліотечно-інформаційного забезпечення науково-педагогічної діяльності і освіти;
- створення єдиного вікна доступу до освітніх ресурсів;
- надання рівного доступу до інтегрованих бібліотечно-інформаційних ресурсів користувачам, незалежно від їхнього місцезнаходження.

Здійснене сприятиме підвищенню ефективності наукових досліджень, навчально-виховного процесу в закладах освіти України, інформаційної культури освітян – науковців, педагогів, аспірантів та студентів, ролі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у розбудові суспільства знань.

**План упровадження
Стратегії у практику діяльності
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського
і мережі освітянської бібліотек
МОНмолодьспорту України та НАПН України**

№ №	Назва заходу	Строк виконан ня	Пр имі тки
1	Розбудова документного фонду	2010- 2014	
1.1	Паспортизація документного фонду		
1.2	Запровадження моніторингу вимог користувачів		
1.3	<i>Розроблення інноваційної моделі фонду</i>		
1.4	Корегування тематичного плану комплектування за результатами дослідження моделі фонду		
1.5	Закупівля апаратури для створення цифрових копій актуальних праць з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського		
1.6	<i>Створення і введення у фонд колекцій цифрових копій рідкісних, цінних видань та тих, що часто запитують, з урахуванням діючих норм авторського права. Підготовка пропозицій щодо удосконалення норм авторського права, участь у організації їх обговорення у пресі та на наукових конференціях і зборах</i>		
1.7	Створення і розміщення на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського інтегрованої бази даних щодо обмінно-резервних фондів бібліотек освітянської мережі, активізація книгообміну		
1.8	Удосконалення електронного каталогу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського: розширення бібліографічних записів, запровадження авторитетних записів індивідуальних та колективних авторів, подій та предметних рубрик, створення проблемно орієнтованого тезауруса		
1.9	Звернення до видавництв з пропозицією надсилати до ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського обов'язковий примірник малотиражних видань у електронному вигляді		
1.10	Звернення до президента НАПН України щодо створення репозитарію наукових праць співробітників НАПН України на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського		
1.11	Отримання рішення президента НАПН України щодо формування репозитарію наукових праць співробітників НАПН України на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, запровадження практичних дій		

1.12	Організація підрозділу у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського для роботи зі створення репозитарію наукових праць співробітників НАПН України, актуалізації фахових цифрових колекцій та технічного забезпечення ЕДД		
1.13	Створення репозитарію наукових праць співробітників НАПН України, введення у фонд ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського цифрових колекцій фахових видань відповідно до моделі фонду		
2	Набуття додаткових джерел бібліотечно-інформаційного забезпечення	2010-2014	
2.1	Узгодження з провідними бібліотеками України, ближнього та далекого зарубіжжя умов щодо запровадження ЕДД та активізації діяльності МБА та ММБА		
2.2	Реалізація заходів щодо розвитку та активізації діяльності МБА та ММБА у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського		
2.3	Узгодження з провідними бібліотеками України, ближнього та далекого зарубіжжя протоколів, форматів та умов щодо запровадження корпоративного електронного каталогу освітянських бібліотек МОНмолодьспорту України та НАПН України		
2.4	Створення та розміщення на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського корпоративного каталогу		
2.5	Проведення маркетингових досліджень щодо доцільності та умов придбання комерційних бібліографічних, реферативних та повнотекстових баз даних з педагогіки, психології та освіти		
2.6	Фандрейзинг для придбання комерційних бібліографічних, реферативних та повнотекстових баз даних з педагогіки, психології та освіти на корпоративних та комерційних засадах		
2.7	Придбання та розміщення у локальній мережі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського платних та безоплатних бібліографічних, реферативних і повнотекстових баз даних з педагогіки, психології та освіти		
2.8	<i>Проведення наукових досліджень з метою запровадження бібліо- та наукометричних досліджень на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського</i>		
2.9	Створення у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського спеціалізованого підрозділу для сприяння формуванню інтегрованого галузевого бібліотечно-інформаційного ресурсу на паперових та електронних носіях відповідно до науково-дослідних та навчальних потреб користувачів		
3	Надання рівного доступу користувачам до інтегрованого бібліотечно-інформаційного ресурсу	2012–2014	
3.1	Створення у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського спеціалізованого підрозділу для удосконалення, актуалізації та підняття рейтингу порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, реалізації єдиного вікна доступу до освітніх ресурсів в Інтернет-просторі України		
3.2	Проведення наукових досліджень щодо складу та структури єдиного вікна доступу до освітніх ресурсів на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського		

3.3	Вирішення питання щодо надання платного доступу віддаленим користувачам порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського до комерційних баз даних		
3.4	Вирішення питання щодо нового хостингу порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського		
3.5	Відкриття єдиного вікна доступу до інтегрованого бібліотечно-інформаційного освітнього ресурсу на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського		
3.6	Моніторинг звернень користувачів до єдиного вікна доступу до інтегрованого бібліотечно-інформаційного освітнього ресурсу на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського		